

גליון בהר הפרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בהר - בחוקתי

מכון
באר
האמונה

יו"ל ע"י
מכון 'באר האמונה'

להערות והארות, וכן לכל עניין אחר ניתן לפנות:

לטלפון 1347-871-8285

או לאימייל: Mail@beerhaparsha.com

כל הזכויות שמורות למו"ל

תוכן הענינים

א

פרשת בהר - בחקותי

- במוכן לחברו - אין ביד איש לגרוע מהמוכן לחברו ולא להוסיף עליו ב
- אם בחקותי - הפרנסה תבוא לו בזכות חק לימודיו בקביעת העיתים לתורה ותפילה ז
- שבת לה' - מצוות שמיטה להורות שפרנסתו באה מברכת שמים ולא מעבודת שדה וברם ט
- עיני תמיד אל ה' - חומר איסור הריבית כי דבר זה ממעט הכמחון יב
- והחזקת בו - להיות טוב ומיטיב לבריות ולהתרחק מלצערם יג
- ערכי עלי - אין לך אדם שאין לו 'ערך' וענין ההשתוקקות כשהוא מרגיש מרוחק כא
- אין מעצור - ישליך עצמו לחדרי תורה ויתעלה למעלה למעלה - אף הפחות ביותר כג
- באתי לבקש ולחנן מלפניך - במעלת תפילת אבות על בנים כז

בהר - בחקותי

כלומר שהקב"ה 'קוצב' מזון לכל בריותיו אשר ברא כפי מה שיעלה רצון לפניו (ורק ע"י התפילה ישנה את מולו לטובה ולברכה).

ואין בזה כל טעם, לתלות את גודל קצבתו בריבוי ההשתדלות או מיעוטה, אלא, אם נגזר עליו מן השמים - יזכה לראות ברכה בעמלו, ואם לאו לא יועילו לו כל מצדקי שבעולם*. על כן, מה לו לאדם להתאמץ לעמול ולהזיע לחינם

במוכן לחברו - אין ביד איש לגרוע מהמוכן לחברו ולא להוסיף עליו

בפרשתן (בחקותי כו ג-ד) 'אם בחקותי תלכו... ונתתי גשמיכם

בעתם', ומבאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (בפירושו הג') כי חק מרמו על פרנסה כדכתיב (משלי ל ח) 'הטריפני לחם חוקי' (וכן כביצה מז. חק לישא דמווני), כי כל ענין הפרנסה אינו אלא כחוק בלי טעם.

א. אחרי נישואיו של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע בהיותו כבן י"ד שנה היה סמוך על שלחן אביו הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע, והיה אביו נותן מידי יום ביומו לרבנית של רבי שלומ'קה סכום כסף קצוב כדי מחייתם, יום אחד חשב רבי שלומ'קה לעצמו, הרי כל יהודי צריך להאמין בהשי"ת שהוא זן ומפרנס לכל, אם כן אף להיות 'סמוך' על שולחן אבי איננו מן הראוי, וגמר בלבו שמהיום והלאה לא יקח עוד מעות מאביו, כי בוודאי ישלח לו הקב"ה מזונו מידו הרחבה והמלאה, והודיע לרבנית שמהיום תחדל מלילך לבית אביו לקחת את מנתם הקצובה. והנה, עברו הימים ולא היה לחם לאכול בבית, חשב רבי שלומ'קה לעצמו, שמא אינו מתנהג כשורה במה שאינו נוטל המטבעות מאביו, שהרי אף מה שקיבל מידי אביו אינו מ'קצבת' אביו, אלא הקב"ה קצב לו כן, ואם הקב"ה הוא ה'קוצב' לכל, מי התיר לו להתערב בעולמו של הקב"ה ולהחליט ממי יקבל מזונו. ומי התיר לו למנוע עצמו מלקבלו, ע"כ חזר בו וציווה לרבנית שתחזור לילך אל בית אביו דבר יום ביומו כדי לקבל את הסכום הקצוב לקנות בהם מזונותיהם, משנכנסה הרבנית אמר לה רבי מרדכי, רואה אני שלא הייתם כאן במשך כל שבוע העבר ע"כ אעניק לכם היום רובל (שלם) כדי פרנסת שבוע ימים.

באותה שעה באו שני חסידים בעלי פרנסה לקבל את פני הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע, בצאתם מן הקודש נכנסו גם אל בנו של הרבי שזה עתה נישא, ושוחחו עמו על דא ועל הא, ואף בירכו אותו בברכת 'מזל טוב' לרגל השמחה השרויה במעונו, ובתוך כך הוציא אחד מהם רובל כסף מכיסו, והבין רבי שלומ'קה שהלה רוצה להעניקו לו כ'דורון דרשה' לכבוד נישואיו, אלא שבמשך שיחתם היה

ג באר הפרשה - ברה - בהקדתי

הלה מעביר את הרובל מיד ליד הלוחך ושוב ומשפנה ללכת 'שכח' והניח את הרובל בכיסו, ונפרד ממנו לשלום. אדהכי והכי חזרה הרבנית ע"ה מבית אביו כשהרובל בידה... או אז אמר רבי שלומ'קה, שהראו לו מן השמים 'הנה, הרי שלך לפניך', הרובל היה מוכן עבורך מן השמים, ואילו לא שבת לשלוח את הרבנית היית מקבל את הרובל מיד החסיד שישב בביתך, וכבר הוציא את הרובל והחזיקו בידו לתיתו לך, אך בו ברגע שהרבנית קיבלה מאביך רובל, מיד שב הרובל האחר לכיסו של החסיד.

ואף שלא כל אחד עומד במדרגה רבה ונשגבה זו (שלא לקחת מהנותן לנו), אבל, די לנו להשריש את האמונה שכל מה שאנו מקבלים מפלוני ומאלמוני אינו מידיהם אלא מידי הקב"ה, ו'נותנים' הללו אינם אלא כשליחים בעלמא, והעיקר, לדעת בשעה שמאן דהוא פסק מלתת לנו 'רובל', שלא לבכות ולא להתלונן עליו, כי לא פלוני נותן ולא פלוני לוקח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא נתן והוא לקח, ומה לך כי תלין על רעך, ומה לך כי יפלו פניך בדאגת הפרנסה.

פעם שאל יהודי בר אוריין את רבי שלומ'קה היות והציעו לו ללמוד עם תלמיד - להחכימו בתורה, תמורת תשלום הגון, ונפשו בשאלתו, מכיוון שלעת עתה יש לו די והותר מעות למחיה, ולא חסר לו מאומה, אולי מצד 'הלכות אמונה' ילמד עם התלמיד בלא לבקש תשלומי מעות על כך, שהרי הפרנסה היא מן השמים, ומאמין הוא שכשיצטרך למעות ימציאם לו הקב"ה.

ענהו רבי שלומ'קה ואמר לו, לא כך היא דרכה של תורה, כי הגע בעצמך אם יבוא אליך גדול הדור כדוגמת הרה"ק רבי אהרן מבעלזא ויעניק לך 'מטבע', וכי תעלה על דעתך לסרב ולומר לו אינני נצרך כעת למעות, הרי וודאי שתיקח זאת מיידו בשמחה רבה על שזכית לקבל מתנה וברכה מיידו של צדיק הדור. כיוצא בו ממש אין לך לדחות את מתנתו וברכתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וקח נא את המנחה אשר הובאת לך מן השמים, שהשפיע עליך אלוקיך ממרום.

פעם בא יהודי אחד לפני הרה"ק רבי שלומ'קה מזויעה על זי"ע והתאונן על פלוני שמשיג את גבולו, בפתיחת חנות בסמוך לחנותו, ומעתה אפשר להשיג אצל רעהו כל מה שאפשר להשיג אצלו - ובזה לקח הלה 'קונים' ממנו. תוך כדי דיבור המשיך היהודי לספר, ששמע על צדיק אחד מתלמידי הבעש"ט שחתך פיסת עץ משולחנה, טבל אותה במים ויוצא פרח ויגמול שקדים - פירות ואילנות מלבליים.

נענה הרבי ואמר לו, הנה, כל יהודי מחויב ב'אמונה', אלא שיש כמה וכמה דרגות באמונה, יש ענינים שמי שאינו מאמין בהם אמונה שלימה הרי הוא כופר ואפיקורוס, מאידך, יש ענינים שמותר לו לאדם להאמין בהם אבל אם אינו מאמין בהם לא ייחשב כאפיקורוס. ובכן, מה שאמרת בראשית דבריך - שפלוני משיג גבולך,

תדע לך שמחשבות כגון דא – אפיקורסות גמורה הם, כי יהודי מחויב להאמין ש'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה' (ביצה טו.), ואי אפשר שפלוני יקח לו או ימעיט ממנו ממה שנכתב לו בספר בראש השנה, ואין הפרנסה באה לאדם על ידי ה'קונים' כי אם על ידי קונה שמים וארץ. ואילו על הסיפורים שסיפרת על הצדיק – שהוציא פירות מעץ יבש, אולי כן ואולי לא – אבל ברור שמי שאינו מאמין בזה לא יקרא אפיקורס כלל וכלל (אלא יאמין שאפשר שהיה כזה מופת).

וכך אמר רבי שלומ'קה ליהודי, מדוע 'הפכת את היוצרות' – לסיפור הלז הינך מאמין ללא כל עוררין, והינך מספר זאת בדחילו ורחימו, אף שאינך מחויב להאמין בזה כל כך. ולאידך, הינך זועק 'פלוני קיפח את פרנסתו', והרי טענה זו היא נגד ה'אמונה' הטהורה – שמחויב כל בר ישראל להאמין שהכל משמים, והכל בהשגחה, בזאת 'אבדה האמונה נכרתה מפייהם' (ירמיה ז כח), לא כך היא דרכה של תורה...

ידועים דבריו של הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע, יהודי שיש לו חנות לפרנסתו, והוא פותח בצידה פתח (נוסף) לחנותו לצד הרחוב הגדול, שע"ז יכירו עוברי דרכים בחנותו ויכנסו אליו לקוחות הרבה, הרי הוא פגום באמונה. כי מי פתי ויחשוב שפעולותיו יביאו לו ממון ודמים, ולא יבין שמחייטו וכלכלתו אך מאת ה' היתה זאת.

סיפור זה הביא הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע (שיעור חורש"י ראה תשמ"ב). ומציין שם לדברי ה'ספר חסידים' ולחיבת הקודש נעתיק את לשונו (סימן שט) '...ישוב ועוסק בתורה, 'כאניות סוחר' כך הקב"ה מזמין לעוסקים יומם ולילה בתורה כל צרכיהם, כשם שהסוחר שהשעה משחקת לו מזמין לו הקב"ה מלאכים הממונים עליו (והם) נכנסים בלב הסוחרים להביא (סחורה) לאותו מקום שזה הסוחר (נמצא) שם, ומביא רצון בלב הסוחר לקנות. ואח"כ מזמין לב אחרים לבוא שם אצל הסוחר, או הסוחר אצלם לקנות. וכל העוסק בתורה תדיר הקב"ה שולח לו מלאכים מרחוק להביא לו כל צרכיו, לכך נקראת התורה לחם, עכ"ל.

וכך אמר צדיק אחד למי שהתלונן בפניו כי מאן דהו פתח חנות הדומה לו בסמיכות לחנותו, אמר לו הרבי, אם תחריש לו יעבור הכל כשורה ובנקל... כדכתיב 'אני שלום' - כל עוד שתחריש יהיה שלום ביניכם, אבל 'וכי אדבר' – אם תעיר ותריע לו, אזי מיד 'המה למלחמה'. אמר היהודי רבי אבל הוא מפסיד לי פרנסתי כשהוא נוטל ממני את ה'קונים'... אמר לו הרבי, אכן 'קונים' הוא נוטל ומרחיק ממך, אבל 'פרנסה' אינו מפסידך אותך אפילו בכחוט השערה.

ומרגלא בפומיה דהרה"ק רבי שלומ'קה, כור המבחן לבדוק האדם את עצמו האם

ה באר הפרשה - ביהר - בהקותי

ולפעלו כחוק בלי טעם, והיינו שישריש בלבו שאין כל שייכות בין יגיעתו במלאכתו לתוצאה שהוא עתיד להרוויח, ואינו עושה 'השתדלותו' אלא מצד מצוות הבורא יתב"ש מבלי הכנה בטעם הדבר, שהרי ממילא הקב"ה משפיע עליו מה שנקצב עבורו בראש השנה, בזה האיש יתקיים ונתתי גשמיכם בעתם', בשפע רב בכל הענינים. כי אין טוב לפרנסה כמו אמונה (לשון הרב"י).

ולריק, אין לו עצה כי אם לשפוך שיחו לפני בורא כל עולמים שיזמין פרנסתו מידו הרחבה והמלאה, ואז יראה ברכה בעמלו, כי הקב"ה שומע תפילת כל פה עמו ישראל ברחמים, וחפץ חסד הוא להשפיע לבריותיו כל טוב סלה.

ובזה יתבאר הפסוק 'אם בחקותי תלכו' על ענין העסק וההשתדלות לפרנסה, אם ילך האדם לעבודתו

הוא 'מאמין' באמת - בשעה שהוא נקלע לקשיים לידו וחשכה אופפתו, כי אם אינו בעל אמונה יזעף ויתאונן יומם ולילה על מצבו, אך המאמין יזעק מקירות לבו 'זה הדבר אשר ציווה ה'', הריני מאמין שכל הבא עלי - מאבי שבשמים בא עלי - לטובה ולברכה, לישועה ולנחמה.

ב. הנה במצוות השמיטה אמרה תורה 'וכי תאמרו מה נאכל...', וקצת צריך ליתן טעם מדוע לא מצינו בכל מצוות שבתורה שיזכירו 'קושיותיהם' של אינשי דעלמא - מה יהיה עם הפסדם הנובע מקיום מצווה פלונית, ורק כאן בשמיטה התייחסו לזאת הקושיא בכובד ראש. ובביאור הדברים, שמעתי מאחד מחשובי וגדולי רבני דורנו שליט"א, שהרי מצוות השמיטה באה לעורר ולרמז לכל את ענין האמונה, כי 'יש בורא עולם הזן ומפרנס לכל אף מבלעדי עבודתו בשדה או שאר עבודות הפרנסה'. ובאמונה, איז א קושיא א בראך (כל קושיא הבאה ונוגעת בענין האמונה הוא חורבן גדול ונורא, כי אין לך יפה מהאמונה 'פשוטה' ממש) עד שהוצרכו להתייחס לכך ולתקן את אשר העוה המקשים.

מעין זה יסופר, כי הגה"ח רש"ז מוזס ז"ל שלח את בנו יחידו רמ"א בהיותו כבן ט' שנים ל'סדר' (בליל פסח) אצל רבו המובהק הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע, משנשאל על כך, מדוע תשלחנו בגיל צעיר כל כך אל הרבי, מדוע לא תתן לו לשאול אותך את הקושיות. נענה רש"ז ואמר, הנני משלחו עתה אל הרבי, כי כך יקשה לו רק ד' קושיות ולא יותר... (כי אצל הרבי הרגישו הכל את 'אור האמונה' בכל השנה ובפרט בלילי פסחים).

ג. רגיל היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע לומר שה'אלף - בית' (והוא משל אנשים לכנות דבר שאי אפשר להתחיל מבלעדי, כמו שאותיות א' ב' הם ראשונה לאותיות) של היהודי הוא להתחזק באמונה תמימה, להאמין ש'הכל בידי שמים', ואין דבר הקורה

שמים, נביא את דברי המהר"ל צינץ זי"ע (מלא העומר) (בפרשתן) על הפסוק בפרשתן (בהר כה ז) אל תונו איש את עמיתו, וברש"י, זו אונאת ממון, עפ"י משאחז"ל (ב"ב י). 'כשם שמוזנותיו של אדם קצובין לו מר"ה כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מר"ה', נמצא שהמאנה את חברו מכריח כביכול את הבורא להפסידו ממקום אחר - ע"י עלילות דברים או ע"י חולי ח"ו שלא ירוויח באונאתו יותר מן הנגור והנקצב לו, כנזכר שם במעשה דריב"ז (עיי"ש). ולכן אמר 'ייראת מאלוקיך' - שאני מוכרח להתנהג עמך במידת הדין להפסידך ממקום אחר, וחזר לומר אני ה' אלוקיכם - ע"כ אני צריך לשלם לחברך מה שהפסדתו מן הקצוב לו בר"ה.

והנה, פעמים שאדם נגנב מחברו, ויבוא ויאמר כדי שלא יענש חברי אעשה לו טובה - ואאנה אותו

והנה בשיגרא דלישנא אומרים בני אדם 'תקופה זו קשה' למסחר פלוני מחמת סיבה פלונית, עוד יאמרו 'אוי, מה נעשה, זמנים קשים באו לעולם'... וכיו"ב הרהורים ומחשבות דומות לאלו. עליהם לדעת, כי בטעות הם חיים. אין הקובע ל'זמנים' הללו אלא אמונתו של אדם. כי המאמין בה' לא תסור הטובה מאתו בכל עת. וכך נרמז בלשון הכתוב (ישעיה לג ו) 'והיה אמונת עתידך' - לפי האמונת כן היא העיתך... אם יאמין בו יתברך באמת ובתמים יזכה לזמנים טובים ורב שפע, וח"ו להיפך. כי האמת שהכל הבל ודמיונות, ואין מדת השפע תלויה כי אם בשלימות האמונה של בשר ודם, שהקב"ה לכדו הוא הזן ומפרנסו מידו הרחבה והמלאה, ורק עפ"י נקבע אם ירוויח אם לאו.

אחרי שביארנו כי כל קצבתו הקצבה לו לאדם אינה תלויה אלא בידי

עמו ועם אחרים אם לא על פי ציווי ה' בחשבון מדוקדק על כל פרט ופרט, ורמז לה בראשי תיבות, כי א"ב נוטריקון של א'מונה ב'טחון..

הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע היה אומר בשם הרה"ק הרבי רבי בונים זי"ע שזוהי התפילה 'ותקננו בעצה טובה מלפניך' כי העצה טובה היא אמונה, שהרי כך אנו אומרים ב'פיוטים' עצתו אמונה (אמרי הרי"ם בשלח ד"ה ויאמינו).

ד. איתא בגמרא (יומא לח:) 'אין אדם נוגע מן המוכן לחברו אפילו כמלא נימא', ומהו לשון 'נוגע', היה לו לומר אין אדם לוקח או נוטל וכדו', ומבאר הגה"ק ה'בן איש חי' (בן יהוידע שם) שבא לומר שלא די שלא יקח ממנו את המוכן לו, אלא אף גם זאת שמן השמים ירחיקו כל איש שלא יבוא במגע עם דברים הנוגעים ושייכים בזה. וזהו 'אין אדם נוגע' - אפילו ב'נגיעה' בעלמא במה שמוכן לחברו.

באר הפרשה - בהר - בחקותי

טו. חק לישראל דמוני), ומבאר כוונת הקרא - 'אם בחקותי תלכו', שתקיימו שניהם גם יחד, שתעסקו במלאכת הפרנסה וכד בכד גם תקבעו עתים לתורה ותפילה או 'ונתתי גשמיכם' - פרנסה הנשמית, 'בעתם' - בזכות העתים שאתה פונה לתורה ולתפילה... לא כמו שה'בעה"ב סובר שמפסיד פרנסתו ע"י העתים ההם, עב"ל.

ובלומר, שרבים החושבים - אפילו מאלו הקובעים עיתם לתורה - שב'מסירות נפש' הם מקריבים מעצמם ומזמנם היקר, בלומר, שהיו יכולים להרוויח או ממון רב, ואעפ"כ הם 'מקריבים' זאת למען התורה והתפילה. אבל טעות גדולה בידם, כי אדרבה 'קביעת עיתים' זאת היא זכות קיום פרנסתם, ודייקא בזכות 'עיתים' הללו פרנסתם מתברכת ומתקיימת בידם. ומאריך להסביר שלכן כתיב לעיל

ובכך אחסוך מעמו שלא יענישו אותו מן השמים להפסידו ממקום אחר (כאומר, אני אפסידו תחת ההפסד מן השמים), לזה אמר 'אני ה' אלוקיכם' הן לשכר הן לעונש, אין הדבר מוטל עליך, אלא אתה עשה כמצוותי - שמור מצוותי וחיה.

ולא רק בממון הדברים אמורים, אלא בכל ענין וענין בחייו ישריש בנפשו כי 'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה', וכל פעולת אדם בעולם בפרנסה או להינצל מהסכנה וכיו"ב איננה אלא בתורת 'השתדלות' ותו לא מידי. כי א"א לאדם לשנות את רצון הבורא, להרחיק או לקרב איזה דבר לא כרצון הבורא.

אם בחקותי - הפרנסה תבוא לו בזכות חק לימודיו בקביעת העיתים לתורה ותפילה

עוד מבאר שם ה'דברי ישראל' (בפי' הב') כי שניים המה שנקראו 'חק', התורה נקראת 'חק', וכן הפרנסה (ביצה

ומבאר על פי מעשה שהיה, שבימות הקיץ נהגו אדונים ומכובדים להעתיק מושבם למקום אויר צח בשדה, והיו תוקעים אהלם ביתדות המוכנסים עמוק בקרקע, ובאותו המקום הייתה תמונה בקרקע צלוחית מלאה זהב ואבנים טובות, ובמשך שנים רבות לא אירע שיחפור איש באותו המקום כדי לתקוע אהלו, עד... שבא האיש שעבורו יועדו המעות והעשירות ובפעם הראשונה שחפר הזמין לו הקב"ה שיחפור במקום הנכון ומצא את האוצר הגדול, וזהו אין אדם נוגע שכל קודמיו לא נגעו ולא חפרו כלל סביב האוצר שהיה מוכן לזה האחרון.

ה. הנה אמרו חז"ל (אבות ג יז) 'אם אין קמח אין תורה', ומבאר ה'אור החיים' הקדוש (ריש בחקותי) אם 'אין קמח' שחסר לאדם שפע הפרנסה הרי"ז סימן ש'אין תורה' - שאינו עוסק בתורה.

מחסורו על הצד היותר טוב, וכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד. בא וראה מה שכתב הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע (שמירת הלשון ח"א שער התבונה פ"ט), 'דוד המלך עליו השלום אמר (תהלים לו ג) 'בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה'. מתחילה הקדים להזהיר את האדם במדת הבטחון ורק לאחר מכן אמר 'ועשה טוב', כי ה'בטחון' הוא ביסוד חזק שיוכל להיבנות עליו כל בנין. למשל, התורה הקדושה צוותה אותנו ב'עשה טוב', וכגון שנוהר בלימוד התורה תמיד, ולפחות בקביעות עתים לתורה. וכן בנתינת הצדקה, וכדומה מענייני המצוות. ופעמים שנראה לאדם כי 'מצוות' הללו מפסידים את ממונו - והיצר יסיתוהו לאמר, היאך אשב כעת בטל ממלאכתי לעסוק בתורה, בעת הזאת המוכשרת ביותר ליסע ולילך למקום פלוני ופלוגי, ואם לא עכשיו אימתו, ומשתדל להפריע לו על ידי זה מעותותיו הקבועים לתורה. וכן מגתנית

בסמוך לו (בסוף פר' בהר) 'ומקדשי תיראו', ותתפרש תיבת 'תיראו' מלשון ראייה, והיינו שעליהם להיראות בבית הכנסת ובבית המדרש. והנה, בוא ונחשב, דזה וודאי שאין המדובר במי שממילא בטל מן המלאכה, כי זו איננה רבותא שרואים אותו בבית המדרש, הרי ממילא אין לו מה לעשות עם יומו... אבל, אם בחקותי תלכו (חק מלשון פרנסה) - שמתוך עיסוקיו עוזב הכל ונכנס ל'כיהמ"ד לתורה ותפילה, (וכלשונו של הדברי ישראל -) 'ונתתי גשמיכם בעיתם', בעיתים של הליכותיו לתורה ולתפילה ולא יפסיד. כי כמו שבראיית הפנים בעליה ל'רגל' הבטיח הקב"ה (שמות לד כד) ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך ליראות. כן יש לנו הבטחה בכל יום ובכל איש בהליכותיו 'ועליותיו' לבית הכנסת לתורה ותפילה, שעכשיו בגלות הוא בעין (בבחינת) עליה לרגל, עב"ל.

כי חובת האדם בעולמו להאמין באלוקיו, ויבטח בו שימלא לו כל

1. מוסיף ה'דברי ישראל' בדברי המשנה 'אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח' - ומי קודם למי, תשובתו, כי כל איש לפי דרגתו - המון העם ישכימו בבוקר ויאמרו תחילה 'אם אין קמח אין תורה', תחילה נפנה לעסקינו, נמלא אסמינו ב'קמח' ואח"כ נעסוק בתורה. וכן הייתה דרכו של עשו, שהיה בא מן השדה והוא עיף, ורק אז פנה ללמוד תורה (שגם הוא למד תורה שהרי שאל 'אבא היאך מעשרין...'), לעומתם דרך עובדי ה' היא, מתחילה יאמרו אם אין תורה... ורק אח"כ יפנו לעסוק במשא ומתן, וזהו 'אם בחוקתי תלכו' שתעסוק תחילה בחק שלי שהיא התורה, אז ונתתי גשמיכם בעיתם.

באר הפרשה - בהר - בקותני

שבת לה' - מצוות שמיטה להורות שפרנסתו באה מברכת שמים ולא מעבודת שדה וזרם

בפרשתן (כה כח) כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדך... ובשנה השביעית שבת שבתן יהיה לארץ, שבת לה'. ז"ל ספר החינוך (מצוה פד) משורשי המצווה לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חידוש העולם... ולכן ציורה ב"ה להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש ארון עליה ועל אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם.

ובלומר, שמצוות שמיטה באה ללמדנו - שנשריש בקרבנו שהבורא יתב"ש הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ותבואה הצומחת לא מחיטה הנזרעת היא אלא מברכת שמים היא צומחת - משמים ממעל, ולא מהארץ מתחת - מכח עבודת כפיים בשדה ובכרם, והיאך יגיע להכרה זאת, ע"י שישבות מעבודת שדה

הצדקה על ידי טענות אלו וכדומה. וזה פירושו של מקרא - במה בה', כי בוודאי ישלים לך את כל הראוי לבוא לך. וממילא - ועשה טוב, עי"ז תוכל לעשות טוב...

ומוסיף לבאר, כי הגה זה דבר שהשכל יחייבהו בוודאי, כי איך יתכן שהקב"ה יגרע מן האדם מזונו שקבע לו בראש השנה, עבור שלא רצה לבטל הזמן הקבוע לו לתורה. ואפילו אם אירע לו שעל ידי קביעת עתים שלו נסבב לו מניעת הרווח ביום זה, אעפ"כ אל ידאג מזה, כי הרבה סיבות יש למקום, ואם לא הרוויח ביום זה, יתן לו הקב"ה ביום אחר. וידע לנכון כי עד כלות זמן הקבוע לטרף של שנה זו (והוא עד ר"ה, כמו שאמרו חז"ל) בוודאי יושלם לו מה שנקצב עבורו מן השמים, ואין החריצות וההשתדלות ביותר מועיל מאומה... (ומוסיף שם, שמי שאינו מאמין ומחסיר מקום מצוות קונו עבור בצע כסף, לבסוף יפסיד את הכל), כי עיקר העיקרים - להאמין בהקב"ה שלא יתן לבושה בו שיפסיד איזה הפסד שהוא עבור שמיעתו בקול ה'.

ז. הגה מצינו בחז"ל (שבת יד.) שגזרו 'טומאת ידיים' לגבי כמה ענינים, גם בכל עת נצטוונו לטהר עצמינו ע"י נטילת ידיים במים, ויש מקום לבאר מדוע נוטלים את דווקא את הידיים ולא את הראש או כל איבר אחר. וידוע ביאורו, כי אכן, ב'ידיים' תלויה עיקר טהרת וטומאת האדם, כי במה שהוא מחשב כוחי ועוצם 'ידי' עשה לי את החיל הזה. ומעשי ידיו להתפאר הם מפרנסים אותו וממציאים לו כל

באר הפרשה - ביהר - בהקותי

לא נורע ולא נאסף את תבואתנו, וציויתי את ברכתי לכם בשנה השנית, ועשת את התבואה לשלש השנים, וצריך ביאור, דלכאורה משמע שאם לא ישאלו 'מה נאכל' לא יבוא השפע, וכי עונש מגיע להם על אשר לא שאלו מה נאכל. וביאר הרה"ק הרר"ז, כשברא הבורא את העולם העמיד הנהגת עולם שירד תמיד שפע לצרכי בני אדם ללא הפסק כלל, אלא כשאין לאדם במחון בבורא ב"ה הריהו מקלקל ח"ו את השפע. והשתא אתי שפיר שאם יבטחו בה' ולא ישאלו 'מה נאכל' - לא יחסר להם מאומה, אבל אם ישאלו 'מה נאכל' יגרמו לקלקל את השפע, אעפ"כ 'וציויתי את ברכתי'.

וכרם במשך שנת השמיטה, ואעפ"כ יצווה ה' את ברכתו עליו, ולא יחסר לו מזון. ומוזה יראה שאין ביד האדם להביא לעצמו כל רווח ושפע, אלא הכל מידו הרחבה והמלאה של הבורא, וכל עסקו ב'עבודת הארץ' אינו אלא כדי לקיים מצוות הבורא שציוונו להתעסק ב'השתדלות', וכשיאמין בזה ממילא תהיה נפשו תלויה בה' תמיד, לידע כי ממנו מקור חיים ו'ברכת ה' היא תעשיר' (משלי א כב).

מפורסמים דברי הרה"ק ה'נועם אלימלך' זי"ע (ד"ה וכו' תאמרו) בשם אחיו הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, על הפסוק (כה כ-כא) 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן

צרכיו - מחשבות הללו מטמאות אותו ועליו 'ליטול ולרחוץ ידיו' ממחשבות אוון אלו. לאידך, 'ידיים' הללו הם עיקר טהרתו - כשיכיר שלא ידיו הביאו לו פרנסתו אלא הכל בידי שמים לזה טהור טהור ייקרא... (עי' שבט מיהודה להרה"ק מהר"א איגר, פר' תצוה תרס"ז).

ח. והעיקר שלא להקשות קושיות ויקבל כל הנעשה עמו באהבה ושמחה רבה, וכן אמרו חז"ל (ברכות נד.) 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה' ואמרו בגמרא ולקבלינהו בשמחה. וכבר נשאל הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע מאת יהודי אחד ששאלו במר נפשו, דנראים לו אלו הדברים כדברי תימה, דהרי החי 'בטוב ובנעימים' ולא קרהו אסון אינו צריך לברך, ורק הוא שאירעו אסון צריך לברך ולהודות לה'.

ענהו הרה"ק, כי בנוהג שבעולם כשאדם מתדפק על שערי בית ה'נדיב', והלה פותח דלתיו ומבקש ושואל ממנו שטר של עשר דאלער (דולר), הרי זה סימן שברצון בעה"ב למסור לו מידי ליד שטר של עשרים דאלער, אלא שאין ברצונו לתת יותר מעשר דאלער לכן הוא מבקש ממנו שישיב לו עשר מתוך אלו העשרים. ואם יבקש

הכלים, ולא ידאג כלל אף כאשר נצטווה לשבות במשך כל שנת השמיטה, ובכטחוננו הגדול יודע שפרנסתו כבר תגיע אליו בדרך נס. אבל המפקפק באמונה זו, וחושב שפרנסתו תלויה במעשיו ובפעולותיו, ואם לא יזרע לא יהיה לו מה לאכול, אצלו אכן גידול התבואה בשנה השישית עבור שלש השנים הבאות הוא בגדר 'נס' (ואינו דומה

עומק הדברים מבאר הרה"ק השפת אמת זי"ע (תרל"ז), דבאמת כל הקושיא 'מה נאכל' מופרכת ביסודה, כי הקב"ה שנותן לו שנות חיים יתן לו גם מזונו לשנים אלו (וכי הוא נותן חיים לאדם להמיתו מתוך רעב). והמאמין בחי עולמים באמת, ברור בעיניו שצמיחת הזרעים אינה תוצאה מזריעת הגרעינים גרידא אלא ממוצא פי ה' אשר משגיח ועושה

חמישים הרי הדבר מורה שהוא עומד למסור לו שטר של מאה דאלער וברצונו לתת לו רק חמישים, לכן הוא מבקש מעמו חמישים בעד שטר המאה. המשיך ר' שלומ'קה שכן הדבר בענייננו, אם הקב"ה לקח מעמו את קרובו היקר כל כך, הרי זה מורה כי טובה רבה וגדולה עתידה לבוא עליו. על כן דייקא עליו להודות ולא חברו, כי רק הוא עומד לקבל בזו העת שפע רב מן השמים, ואילו מרעהו לא דיברו כלל בשמים.

הוסיף ר' שלומ'קה שזה המקבץ נדבות כשמבקשים ממנו 'חמישים' מיד הוא מתמלא שמחה והנאה (אף שעדיין לא קיבל מאומה לידו), כי יודע הוא שעתה עומד הוא לקבל שטר של מאה. כך על האדם 'לברך בשמחה' כי כבר רואה הוא בעין האמונה שעתיד לקבל רוב טובה.

הוספה נפלאה שמעתי מצדיק אחד שליט"א, דיש לתמוה על הנהגת העשיר למה לו להוציא שטר של מאה ולבקש עודף, וכי חסרים לו שטרות של 'חמישים', מדוע אינו נותן לו מיד חמישים ותו לא מידי... אלא י"ל, כי בבואו להעניק לעני חמישים, הוא רוצה תחילה לבחון את העני עד כמה הוא נאמן וסומך עליו ורק לאחר מכן הענק יעניקנו כל הטוב, על כן יעמידנו בנסיון - יבקש מממנו תחילה חמישים כעודף, ונראה אם יחזיר לי את אשר אבקשנו בטרם נתינתי לו את חלקו הבא לו... על כן, התחזקו נא אימצו נא, לעמוד במשמר האמונה בעת החשיכה להאמין בהש"ת כי עוד מעט רגע ויפציע האור כי טוב לאורך ימים ושנות חיים.

ט. וכן כתב הארחות צדיקים' (שער השמחה) 'וצריך שיבטח בשם יתברך שיצליחהו במלאכתו ובעסקיו, ולא יבטח בהם, אלא יחשוב אשר מלאכתו ועסקיו הם 'דרך' לפרנסתו מאת ה' יתברך, כמו אדם הבוקע עצים בגרזן, אע"פ שהגרזן חותך העץ, אין הכח בא מן הברזל, אלא מן האיש הבוקע עם הברזל לחתוך בו העץ'.

באר הפרשה - ביהר - בהקותי

שלו ידוע וקצוב, והוא סומך על ערבוננו שבידו - ומן ה' יסיר לבו. ומה שגם הלווה (שאצלו אין שייך טעם זה) עובר בלאו, לפי שהוא מחטיא את המלווה ומסירו מן מידת הביטחון, כנודע מדבר המלווים בריבית שרוכם מקטני אמנה ואבירי לב הרחוקים מצדקה מצד כי אין בטחונם בה'. ומה שמותר ליתן בריבית לעכו"ם לפי שכל עכו"ם חזקתו שהוא אלם וגזלן אפילו אם הוא כבוש תחת ירך מכל מקום דרכו לבוא בעקיפין (היינו למצוא הדרך שלא לפרוע חובו), ואפילו אם ערבוננו בידו לעולם אינו בטוח לא בקרן ולא בריווח, ועל כן תמיד עיניו (של המלווה) נשואות אל ה' להצילו מידו... ועל כן נסמכה מצוה זו לפרשת השמיטה כי גם טעם השמיטה הוא כדי שגשים ביטחוננו בה', לפי שהוא מחטיא את המלווה ומסירו מן מידת הביטחון כנודע...

לפרנסתו בשאר שנים הבאה כתוצאה מזריעתו מידי שנה בשנה), וזה צריך ציווי מיוחד להוריק שפע כזה משנה אחת לשלוש שנים כאחד.

עיני תמיד אל ה' - חומר איסור הריבית כי דבר זה ממעט הבטחון

הנה כתיב בפרשתן (כה, לו-לו) אל תיקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלוקיך... את כספך לא תיתן לו בנשך ובמרבית לא תיתן אבלך... גוראות מלמד ה'כלי יקר' (ד"ה אל תקח) לבאר מאי טעמא אסרה תורה 'ריבית', ומה נשתנה 'עסק' זה משאר משא ומתן שלא אסרתו תורה. וז"ל. וזיל בתר טעמא, כי עיקר טעם איסור הריבית הוא לפי שהוא מסיר מידת הבטחון מן האדם, כי כל בעל משא ומתן עיניו נשואות אל ה' לפי שהוא מסופק אם ריווח או לא, אבל הנותן בריבית ריווח

י. ידועים דברי חז"ל (ב"מ ע"א) על מלווי בריבית 'הם מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו, וכותבין וחותמין - פלוני זה כפר באלוקי ישראל...' כלומר, כי כל הלוואה בריבית נערכת (ככל הלוואה) בפני עדים כשהסופר כותב שטר הלוואה, והעדים והלווה חותמין, נמצא שהם כותבים וחותמים שהוא כופר באלוקי ישראל רח"ל. פעם שאלו את הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, מדוע החמירו באיסור ריבית יותר משאר איסורים שבתורה לקרוא לעובר עליו ככופר באלוקי ישראל'. ענה ה'חזון איש', כי מעיקרי היהדות היא האמונה בה' - שהכל קצוב מעמו, והנה בא זה המלווה בריבית ומכריז כנגד יסוד היהדות - אינני מאמין שפרנסתי תבוא לי בהיתר ובהשתדלות ההכרחית, מסכים אנוכי לעבור איסור מן התורה להרבות את ממוני, ועוד מחזק את מעשיו ב'כתיבה וחתימה ועדים', על כן אין לך כופר בעיקר גדול ממנו... (מעשה איש ח"א קעח).

יג באר הפרשה - בהר - בהקותי

בהר - לענין שלא יסמוך העשיר שחבריו כבר יעזרו לעני).

זה הכלל, לעולם יאמר אדם 'אין הדבר תלוי אלא בי', ויחשוב לעצמו לולי עזרתי ימות הלה ברעב, ואין אדם וכה בעולם שיכול לעזור לו זולתו, ויעניק לעני נדבה הגונה ביד רחבה. ונרמז גם כן בלשון הפסוק 'והחזקת בו' בלשון יחיד, שיחשוב שהוא 'יחיד' אשר בידו לעזור ולסייע לעני, וממילא יעשה כל אשר בידו להחזיקו ולהחיותו.

והמגיד מדובנא זצ"ל (וכן הוא ביאלופי יהודה' פר' לך ד"ה והאמין) רמז לה בפסוק (תהלים מא ב) 'אשרי משכיל אל דל', דבלשון בני אדם נקראים הכופרים והאפיקורסים בשם 'משכילים', ולכן קאמר דוד 'אשרי משכיל' שבנוגע אל דל - להחזיקו ולהחיותו יעשה עצמו כמשכיל, ולא יהא אז 'בעל בטחון' אלא יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו.

והחזקת בו - להיות טוב ומיטיב לבריות ולהתרחק מלצערם

בפרשתן (כה לה) כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, יש שביארו סמיכות ענין זה לענין השמיטה, כי אחר שלמד האדם בקיימו מצוות שמיטה את עיקרי ויסודות האמונה, אפשר שיבוא ויאמר, מדוע עלי לתמוך מממוני באחי האביון, הרי אין הכורא ית' גומל רע עם האדם, וברור הדבר שכל 'עניותו' לטובתו הגמורה היא, ומה לי לבוא להיטיב עמו כנגד רצון הבורא. לזה אמרה תורה - כי ימוך אחיך, אל תחזיק באמונה בעת הזאת, אלא הטה את ירך אליו להושיעו בצרת נפשו... כי האף אומנם שעל כל יהודי להאמין בה' האלוקים כי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, אמנם אין זה אלא לגבי עצמו, אבל בין איש לרעהו לא יאמר כן ויטה שכם לסייעו כל אשר בידו ואף יותר מזה י". (עיין אלשיך הקדוש תורת משה פרשת

יא. ה'צרור המור' (בפרשתן) מבאר באופן אחר סמיכות מצוה זו לשמיטה, כי כל ענין השמיטה באה ללמדנו פרק נכבד ב'הלכות גמילות חסדים'. כי מדרך העולם הוא שהשבע אינו מרגיש את הרעב, וה'בעל יכולת' שתחת רשותו נמצאים כמה וכמה שדות וכרמים וכל טוב אינו מבין לליבו ולמצבו של זה העני הפושט יד ולרש אין כל, וכל מאוויו לפת חרבה ומים לחץ. על כן ציווה הבורא לבעל הקרקעות, אחת לשבע שנים תשבית שדך למשך שנה תמימה, באותה שנה לא תרוויח מעות רבות ממכירת הפירות בדמים יקרים, ובוה תבין ללבו של אחיך האביון, שבכל השנים (לא רק בשנת השמיטה) מהלך הוא בשאלת 'מה נאכל', על כן - כי ימוך אחיך ומטה ידו, והחזקת בו.

באר הפרשה - בהר - בהקותי

בעין זה מצינו להרה"ק מקאסאן זי"ע (בני שלשים דברי יוסף דרוש ג) שביאר את הפסוק (שם יד ו) עצת עני תבישו כי ה' מחסהו כי העני חושב עצות על עשיר פלוני שיעזרהו בנתינה שיש בו ממש, ואילו בבואו אל העשיר יענה לו - מה לך כי באת אלי, לך נא אל בוראך ומי שברא יומך ברא פרנסתך (תנחומא בשלח כ) ².

א"ר ג א) דאיכא ל"ב תיבות מתחילת התורה - בראשית ברא ועד וירא אלקים את האור כי, והתיבה הל"ג היא טוב, (ומרמז על מ"ט ימי הספירה, כי גימטריא של ל"ב עם 'טוב' עולים מ"ט), להורות שעיקר עבודת האדם להפוך את לבו ל'לב טוב', לגמול חסד עם אחרים ולהיטיב להם ככל האפשר לו ¹.

לאידך, הרחק כמטחוי קשת מלצער את רעך הנברא כמותך בצלם אלוקים, וכדכתיב בפרשתן (בהר, כה ז) וזוהי ההכנה הראויה למתן תורה, כפי שרמז ה'בני יששכר' (חודש

יב. ויש להסמיך כאן דברי הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע (לקוטי חידושי הרמ"ל אות פז) בנוסח ברכות השחר, שכל הברכות בלשון רבים נאמרות, דוגמת 'פוקח עוורים' ו'מלביש ערומים', ומדוע ברכה אחת נאמרת בלשון יחיד - 'שעשה לי כל צרכי' ולא 'כל צרכינו' - בלשון רבים. להורות, שרק בנוגע לו ולצרכי עצמו, יראה את עצמו כמו שהבורא עשה לו כל צרכו. אבל ח"ו שבנוגע לצרכי חברו יחשוב - הרי הקב"ה כבר ממלא כל מחסורו וצרכיו... מה יש לי לבוא ולהיטיב עמו, אלא ישתדל ויעניק לחברו עד כמה שבידו לתת, להחיות נפש כל חי.

והובא בשמו בספר 'יושר דברי אמת' (בהערות המדפיס, הגה בסוף פר' שמות, במהדורת מונקאטש תרס"ה) לבאר הפסוק (משלי טז ד) 'כל פעל ה' למענהו', והיינו שכל מה שיש בעולם ברא ה' לכבודו, וקשה לאיזה צורך ברא אפיקורסות בעולם. ואמר (הרמ"ל) כאשר יבוא עני ואביון לפשוט יד, בבקשה שיושיעו מצער וצרתו, אין להשיב לו - מסתמא כך הוא מן השמים... אלא בזה ישתמש ב'אפיקורסות' - לחלצו מצרתו ככל אשר תשיג ידו, ולא עוד, אלא יחשוב שאם הוא לא יושיעו לא יהא מי שיושיענו.

יג. דבר זה כבר קבעוהו חכמי הנפש (פסיכאלאגן), שהרבה נוסף לו לאדם ל'בריאות הנפש' כאשר נותן מעצמו בכל יום ויום לצרכי זולתו. ואילו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר תשל"א מאמר כט פרשת שמות) הרעיש ואמר, שמיד בתחילת הבריאה אמר הקב"ה על אדם הראשון 'לא טוב היות האדם לבדו' (בראשית ב יח), ובאותה שעה הרי היה האדם בגן עדן מקדם, מסובב

יג. דבר זה כבר קבעוהו חכמי הנפש (פסיכאלאגן), שהרבה נוסף לו לאדם ל'בריאות הנפש' כאשר נותן מעצמו בכל יום ויום לצרכי זולתו.

ואילו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר תשל"א מאמר כט פרשת שמות) הרעיש ואמר, שמיד בתחילת הבריאה אמר הקב"ה על אדם הראשון 'לא טוב היות האדם לבדו' (בראשית ב יח), ובאותה שעה הרי היה האדם בגן עדן מקדם, מסובב

במלאכי השרת שהיו צולים עבורו בשר ומסננין לו יין (סנהדרין נט:) ונהנה מזיו השכינה, ואף על פי כן אמר הקב"ה, לא טוב היותו לבדו, והיינו כי לא היה לו למי להיטיב, וחיים כאלו הינם בגדר 'לא טוב', ורק חיים שיש בהם הטבה לזולת נחשבים לחיים טובים.

ואפשר לכן אומרים 'חיים' בלשון רבים, (ולא 'חיי'), כי רק כאשר ישבו שנים יחדיו ויטיבו חד לזולתו, נחשבים חייהם כחיים.

סיפר הגרמ"ד סאלאווייציק שליט"א שבצעירותו שלחו אביו הגרי"ז זצ"ל למסור סכום מעות לאיש פלוני עני ואביון. התנצל הבן ושאל אם אפשר לו לדחות את השליחות לזמן מאוחר יותר, כי זה כשעה ומחצה הוא מתייגע בסוגיא חמורה מאד שלא מצא בה ידיו ורגליו ורק עתה הוא מתחיל להבינה, על כן ברצונו לסיים את לימודו ומיד לאחמ"כ יקיים שליחותו, נענה הגרי"ז וסיפר מעשה שהיה אצל אביו הגר"ח זצ"ל, פעם ישב באסיפת הרבנים עם גדולי הדור, ובין הדיבורים נתגלגלה השיחה אודות הגאון רבי אליהו מיזל זצ"ל, נענה אחד מן היושבים ואמר אודותיו בנימת ביטול, שמכיוון שעסק כל כך הרבה בצרכי ציבור בצדקה וחסד על כן לא נותר ממנו ספר חידושים (ואם היה ממעט ב'חסדים' היה יכול ללמוד ולחדש יותר)... כשמוע כן הגר"ח נעמד על מקומו בסערה, וזעק 'כשיהודי לומד תורה, ובאמצע לימודו מבקשים ממנו לעשות איזה 'טובה' ליהודי (במקום שאינה נעשית על ידי אחרים), והוא דוחה אותם בטענה שאינו יכול להפסיק מלימודו, אזי גם כאשר הספר פתוח לפניו הרי הוא כסגור... אבל אם הוא סוגר את הספר והולך לסייע ליהודי, אזי גם כאשר הספר סגור הרי הוא כפתוח... ובזה יזכה לסייעתא דשמיא, והתורה מתברכת אצלו. מעשה הובא בחז"ל (הובא בב"ר לג א; ירושלמי ב"מ פ"ב) פעם נסע 'אלכסנדר מוקדון' למדינת קציא המצויה מעבר להרי החושך, בהיותו שם נכנס אל מלך קציא וביקש מעמו ללמוד את חוקי המשפט במדינתו, איך דנים הם את העם. ויהי היום, ויתייצבו שני אנשים לדין אודות קרקע מלאה אשפה שאחד מהם מכר לחברו, ולאחר המכירה מצא הקונה מטמון של אבנים טובות ומרגליות בתוך האשפה. הקונה טען, 'קרקע' קניתי 'מטמון' לא קניתי, ואין המטמון שייך אלא ל'מוכר'. אך המוכר טען, מכרתי הקרקע וכל אשר בה ושל הקונה הוא... שאל המלך את אחד מהם האם יש לו בן, ויען הלה, הן, לאחמ"כ שאל את השני, האם יש לך בת, ענה הלה, הן, פסק המלך שישא הבן את הבת והמטמון יעבור לידיהם... וירא מלך שאלכסנדר מוקדון תמה על 'פסק דינו', ושאלו, וכי לא טוב דנתי, ואלא מה אתם הייתם עושים במצב כזה... ויען אלכסנדר הייתי מוציא להורג את המוכר ואת הקונה גם יחדיו. ונטול את האוצר למלכות. מששמע מלך קציא את דבריו, שאלו, האם השמש זורחת אצלכם, אמר לו הן, חזר ושאלו האם הגשמים יורדים במדינתכם, אמר לו

באר הפרשה - ביהר - בקותי

'ולא תונו איש את עמיתו, ויראת בגמרא (ב"מ נח: נט.) באונאת דברים מאלוקיך כי אני ה' אלוכם', ודרשו הכתוב מדבר...¹⁰

הן. המשיך ושאלו, האם יש בהמות במדינתכם, אמר לו הן. אמר לו מלך קציא, דע לך שלא בזכותכם הגשם יורד ולא עבורכם החמה זורחת, אלא בזכות אותן בהמות, כדכתיב (תהלים לו ז) **אדם ובהמה תושיע ה' הקב"ה מושיע את האדם ומביא לו חמה ומטר בזכות הבהמה.**

וביאור הדברים בעומק יותר, שאלכסנדר מוקדון התכוון לומר, כל מהלך חיינו הוא לחשוב כל איש רק על עצמו, ע"כ אם היה בא לפני 'דין' כזה הייתי הורג את שני בעלי הדינים, שהרי הם באים להשריש בקרבנו כנגד מהלך חיינו וקיומנו. אמר לו מלך קציא אם אין אתם מבינים את תכלית החיים והחיות – לעזור ולסייע איש לרעהו בלב ונפש חפיצה, גרועים אתם מבהמות הארץ, ואינכם ראויים לא לחמה ולא למטר...

יד. מכאן למד הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם פרשת בהר) שיש בזהירות מאונאת דברים סגולה ליראת שמים', כדכתיב 'ולא תונו - ויראת מאלוקיך'.

טו. סיפר לי הרה"ח ר' בנימין קאמינער שליט"א על אביו ר' ברוך ז"ל, ר' ברוך היה מקורב מאד אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע ושימש בתפקידים רבים הנוגעים להנהגת הציבור וכיו"ב, פעם אחת נקרא אל הקודש פנימה, ואותו הלילה ליל ערב ראש שנה – לפני אמירת 'זכור ברית' (בפעם הזאת היה הפעם היחידה שהבית ישראל איחר לזכור ברית), פתח הרבי לספר לר"ב שבקרב אנ"ש יש אברך שבלידתו לא נקצב לו מן השמים שכל ודעת ככל אחיו מבני ישראל רק פחות מזה ב'כמות' וגם ב'איכות', על כן, בהגיעו לפרק 'האיש מקדש' הוכרח ג"כ לקחת מי שלא נתברכה בשכל רב ודעת רחבה... ואכן, חייהם זרמו על מי מנוחות, ואף נולדו להם שני בנים בעזהש"ת. כל זה עד לפני כמה ימים, כי הוצרך ה'שווער' (החותן) לשלוח איזו חבילה לבית ה'איידעם' (החתן), מה עשה השווער, ירד ל'תחנת האוטובוסים' וחיפש אחר הנוסע לעיר מגוריו של חתנו, משמצא ביקש ממנו להעביר חבילתו לחתנו, ולהעמיד דברים על דיוקם שאל את ה'שליח' האם הוא מכיר 'אברך פלוני'... ושאלהו האיש.. מי.. אותו **המשוגענער**... (פלוני המשוגע), והסכים לקחת החבילה. אחר הדברים האלה, החל השווער לחשוב וכי אני 'חותנו של משוגענער...' לא ולא, בשום פנים ואופן לא אתן להיות כן, כי חרפה היא לנו... (מן הנראה שאף שכלו של החותן לא היה רחב כל כך), 'זה היום עשה ה' – היום הזה יתן החותן ג'ט פיטורין' וישחרר את בתי מלהיות כפותה בידי משוגענער ל"ע... ובזה ביקש הרבי מר"ב שיראה להשכין שלום ולחבר בין הניצים.

באר הפרשה - ביהר - בהקותי

משיצא את פני הקודש מיהר ר"ב לטפל בענין, ולא עלה בידו, שהרי 'שלושה שותפים' היו נתונים תחת 'טיפולו' הבת - 'אשת המשוגענער', אביה ואמה... על שנים מהם הצליח ועל אחד לא הצליח, לא ארכו הימים ואותו האיש נתן גט פיטורין ואיגרת שבוקין לעולמי עד, מה עלה בגורל הבנים - שניהם יצאו לתרבות רעה. עתה בין והתבונן נוראות, עמד לו יהודי בתחנת אוטובוס ולתומו שאל מי.. אותו המשוגענער... ובזה גרם לחורבן הבית, האיש והאשה הושלכו ליגון ואנחה עולמית על שהוכרחו להתגרש זה מזה, שתי 'נשמות קדושת' והם הבנים של אותו ה'משוגענער' ירדו לעמקי שאול... ועד היום הזה לא ידע זה האיש מה גרם במאמר פיו...

עוד סיפר, כי פעם שאלו הרה"ק ה'בית ישראל' ז"ע, ר' ברוך האם מקום מגורך קרוב ל'מושב זקנים' דוויז'ניץ (בבני ברק), מיד ענה ר"ב בהן (אף שדר במרחק הליכה רגלית כמעט מחצית השעה - מ"מ ענה כן כדי למלאות אחר רצון צדיק), אמר לו הרבי, אם כן איפה זאת עשה, במושב זקנים הנ"ל שוהה יהודי מניצולי המלחמה והוא יחיד בעולמו (גלמוד) הלה הטריח עצמו לשפוך את לבו ולבקש שאסדר לו 'שותף' (חברותא) ללימוד בכל יום אבקשך שתמלא מבוקשו, מיד למחרת החל ר"ב יושב ועוסק עמו בתורה למשך כמה שעות, והנה בכל עת שהיה ר"ב נכנס לבית 'מושב הזקנים' היה פורש בשלום כל בני המקום שנקלע בדרכו לידם... לא ארכו הימים וה'שותף' הבחין בכך, ומיד ביקש מר"ב - הנה מע"כ בא הנה ללמוד עמי, אבקשו בכל לשון של בקשה שלא יפרוש בשלום אף אחד מבני המקום זולתי... ולפליאת ר"ב על מה יצא הקצף, ביאר לו השותף, הנה, לכל אלו יש קרובי משפחה 'קרובים או רחוקים' הבאים לבקדם תמידים כסדרם, בכל עת אשר קרובים אלו עוברים לידי אינם פורשים בשלומי אף לא יפנו פניהם אלי... אנכי שאבדתי את כל בני המשפחה ב'מלחמה' רוצה להרגיש כי יש איזו בריה בעולם אשר הנני שוה בעיניה, זאת לא אוכל אלא כשתתנהג עמהם כהנהגת קרוביהם של אלו אלי...

והיה ר"ב מפליא ומפליג ב'מהותו' של אדם, כי יהודי זה כבר שתה מכוס התרעלה ב'שיעור חזון איש', איבד את כל בני משפחתו, והוא בתקפו עומד, נוסע עד עיה"ק ירושלים לבקש מהרבי שיסדר לו 'שותף', ועדיין לא תשקוט סערת רוחו אם מאן דהו עובר ואינו פורש בשלומו... כי בזה הוא מרגיש שאינו שוה בעיני באי עולם.

פעם כתב הגאון רבי חיים עוזר זצוק"ל 'מכתב המלצה' לאלמנה אחת, בו תיאר את מצבה הקשה והאומלל... משקבלה האלמנה לידה את המכתב וקראה בו החלה לבכות בדמעות שליש מאין הפוגות, שאלה רח"ע 'למה תבכי' - מה אירע עתה, וכי לא כתבתי את ההמלצה כנדרש, ותען האשה ותאמר, אף אני לא השכלתי עד

ולעולם יעמיד לנגד עיניו את דברי רש"י בפרשת יתרו על הפסוק (שמות כ כג) 'ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך'. וברש"י, (שאם תעלה במעלות) נמצא שאתה נוהג בהם מנהג בזיון, והרי דברים קל וחומר, ומה אכנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה...¹⁸

עתה להבין את שפל ורוע מצבי, רק משקראתי את המכתב בו היטיב מע"כ הרב לתאר את מצבי... נוכחתי לראות עד כמה 'רחמנות' אני... הבט וראה היאך נכנס אותו צדיק וקדוש לתוך לב אומללים להבין את מצבם, ורק עי"ז היטיב להבין את מצבה אף יותר טוב ממנה עצמה.

ט"ז. ולא רק באונאת דברים עלינו להזהר אלא בכל מיני גרימת צער ומדווה לאיש מבני ישראל, יש לנו להזהר עד קצה האחרון, ידוע המעשה בתלמידו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, תלמיד זה היה נזהר עד מאד בכבוד הבריות ומימיו לא נגע ולא פגע באיש ישראל, בין בגופו בין בממונו, לימים חלה אותו חסיד ונטה למות, טרם עזבו את העולם בא אליו רבו ובקשה בפיו, שיתן לו תקיעת כף ויתחייב לו שלאחר עלותו השמימה יחזור אל רבו ויספר לו מה עלה בדינו. לאחר פטירתו חזר ובא תלמיד אצל רבו וסיפר לו, הנה בשעה שנפשי יצאה ממני לא הרגשתי צער מיתה כלל, אלא היה נדמה לי שהנני נרדם ושינה יורדת על עיני תנומה על עפעפי, לאחר מכן משנטלוני והורידוני על גבי הרצפה כדרךם של מתים, הרגשתי בעצמי שהנה מורידים אותי בכדי לחמם מעט את גופי הקר, ואף בשעה שנטלוני ונשאו אותי ללוות את גופי בדרכי האחרונה לא ראיתי זאת כי אם כיציאה בעלמא לשאוף אוויר צח. כך שעד לרגע של סתימת הגולל לא שיערתי כלל שכבר אינני בין החיים. ברגע שנסתם הגולל והבנתי שמת אנכי תיכף רצו מלאכי החבלה להגיע אלי ולעשות בי שמות כי הלא אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. אך מכיוון שמעולם לא פגעתי מאחד מישראל מיהרו מלאכי השרת מלאכי עליון, ויקחוני עמם מיד אל עבר מקומי הרם בגן עדן מקדם. עד כדי כך גדלה מעלתו של זה הנזהר בכבוד אנשים מישראל.

בימי הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל אירע אסון נורא, שתלמיד חכם עצום ובר אוריין נהרג בדמי ימיו והשאיר אחריו אלמנה ויתומים קטנים רח"ל, לקראת הלוויה נתבקש אחד מבני משפחת הגרש"ז לעורר את העם בדברי הספד, ואכן הלה הכין לעצמו ראשי פרקים, ובתוכם רשם כמה מעלות טובות שנשתבח

באר הפרשה - ביהר - בהקותי

בהן הנפטר ועוד דברי התעוררות, משנדבר ה'קרוב' עם הגרש"ז ושמע הגרש"ז את דבר ההספד, נענה ואמר לו, אכן, כל אלו ה'מעלות' חשיבות גדולה יש בהם, אבל, דע לך, כי מחרבו של המלאך המות לא ניצול הלה (אע"פ שנתברך במעלות אלו) - כי רק על ידי התחזקות בדברים שבין אדם לחבירו אפשר לעצור את הפורענות ולבטל את להט החרב המתהפכת, והדברים נוראים.

מעשה בבחור משיבת חברון שהיה ישן איזה תקופה בביתו של הרה"ק רבי שלומ'קה מזוויעה, כלילה קודם שכבו על משכבו ביקש מרבי שלומ'קה שיעירונו למחרת היום בשעה שש בבוקר, אך הרבי אמר לו שלא יוכל להעירו באותה שעה, למחרת היום משהקיץ הבחור הבחין שהרבי כבר עסוק זה מכבר על התורה ועל העבודה. משפנה יום שוב פנה הבחור וביקש מעמו שיקיצו משנתו למחרת היום, אך גם עתה מיאן אותו צדיק ואמר שלא יוכל למלא אחר בקשתו זו, למחר הבין הבחור שלא מקרה הוא, אלא הרבי אכן משכים קום זמן ארוך לפני השעה שש, ובכלל הסתפק האם הוא עולה על יצעו וממכל מקום איננו מסכים להקיצו משנתו, לעת ערב חזר הבחור וביקש בשלישית את הרבי שיקיצנו ושוב סירב הרבי, שאלו הבחור, מדוע אין הרבי מסכים להעירני שאקום לעבודת הבורא. מיד נתן לו רבי שלומ'קה מעות, ואמר לו, הא לך מעות, וקנה בהם שעון מעורר, אך אני איני מסוגל להעיר יהודי משנתו, כי אף שלאחר הקימה נהנה המתעורר והריהו גם מכיר טובה למי שהקיצו, מכל מקום ברגע הראשון שהינו מתעורר משנת ישרים - מצטער הוא על כך, ואיני מסוגל לצער אחד מישראל.

ולדידן, לא באנו לומר שלא להיטיב למי שביקש מאתנו לעוררו משנת, אבל די בהערה זו ללמדנו להזהר עד קצה היכולת למנוע כל צער מכל בר ישראל בכל אופן שהוא.

באותה מידה היה נזהר ביותר בכבודו של כל אדם מישראל, והכל כלא נחשב אצלו בהגיעו לענין זלזול בכבודו של בן ישראל, ורבו העובדות על כך. מעשה שהיה בשנתו האחרונה בל"ג בעומר וכבר היה חלוש מאד, ובאו אב ובנו חתן החאלאקע - שהרבי יגזוז את שערו של הילד, אך המשמש בקודש שעמד מחוץ לדלת לא אבה להכניסם באמרו שהרבי חלוש עד מאד. תוך כדי דיבורם הרגיש רבי שלומ'קה במתרחש בחוץ ומיהר לקרוא את משמשו, משבא, אמר לו 'מי שמך לאיש' - למנוע מיהודים להכנס הנה, מהר והכנס את היהודי העומד מבחוץ, אך המשמש הרהיב עוז ושאל, הלא הרבי כה חלוש, ענהו רבי שלומ'קה 'מי שאוהב את האב אוהב ומחבב גם את בניו', כאומר, מחלקי אהבת ה' - לאוהב את בניו רחומיו.

מעשה שהיה בימי 'ראש השנה', שאחד מאנשיו לא בא כלל לבית המדרש -

לבריות, אלא כל אחד צריך להיזהר כפי מה שיראה, כי השם ב"ה יודע כל פסיעותיו וכל רמיזותיו, כי האדם יראה לעיניים והוא יראה ללבב. וכמה מעשים כתבו לנו זכרונם לברכה במדרשים ללמד על זה מוסר... ונהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות, ואפילו בקטנים ראוי להיזהר שלא להכאיבן בדברים יותר מדאי. זולתי כמה שצריכין (הקטנים) הרבה כדי שיקחו מוסר, ואפילו בבני ובנותיו ובני ביתו של אדם. והמיקל בהם שלא לצערן בעניינים אלה ימצא חיים ברכה וכבוד. ועובר על זה והכאיב את חברו

ב'ספר החינוך' (מצוה שלח) 'כמה אוהרות וכמה זירוזין שהזהירונו זכרונם לברכה בענין זה שלא להכאיב הבריות בשום דבר ולא לביישם... וראוי להזהר שאפילו ברמו דבריו לא יהי נשמע חירוף לבני אדם, כי התורה הקפידה הרבה באונאת הדברים, לפי שהוא דבר קשה מאד ללב הבריות. והרבה מבני אדם יקפידו עליהן יותר מן הממון, וכמו שאמרו ז"ל (ב"מ נט.) 'גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת דברים הוא אומר ויראת מאלוקך וגו'. ואי אפשר לתורה לכתוב כל פרט מהדברים שיש בהן צער

לתפילות היום, רק לתקיעות, אחר ששהה משך כל היום אצל יהודי חולה ששהה בבית החולים והוזקקו לסעוד בו ולתמכו, ורק אל התקיעות יצא מבית החולים וחזר מיד. ויען רבי שלומ'קה ויאמר 'אברך זה מבני עולם הבא הוא'.

נפלאות מסופר על מידותיו של רבי שלומ'קה בבין אדם לחברו ואהבת ישראל. הנה ידוע דבר המעשה שבאתה אשה מחוץ לירושלים להיות כ'אורחת' ללילה אחד בביתו של רבי שלומ'קה (היא ובגה), ומלילה אחד נמשך שהותה לשבוע, לחודש לשנה ועוד שנים רבות. ויהי היום כשהגיע הרבי לשנותיו המאוחרות הוצרכו לבנות עבורו בית הכסא נוסף בחצר הבית, הבנייה אמורה הייתה להקים קול רעש, ע"כ הקדימה אותה אורחת - בעה"ב, והקימה קול זעקה שאיננה נותנת את הסכמתה לבנות בית הכסא בשום פנים ואופן, כי הדבר מפריע לה ולשלוותה. משהגיעו הדברים לפני הרבי נענה ואמר - 'היא צודקת', אם הדבר מפריע לה אסור לבנות כנגד רצונה. ושמא תחשוב כי ר' שלומ'קה ראה בזה מצוה של עזרה לדל ואביון, הסכת ושמע, ביום מן הימים באה האשה לפני הרבי ו'הזכירה' את עצמה, כי הדירות אשר תחת בעלותה בעיר תל אביב עומדים זמן מה ריקניות משוכרים - ומבקשת שיפעל נא הרבי שתמצא במהרה שוכרים לדירתה, כי כל יום שעובר הפסד ממון הוא... בוא וראה עד היכן טוהר המידות מגעת. ואף אמנם שאלו המדרגות גבוהות עד מאד, מ"מ יש לנו ללמוד מכאן להבליג ולהיות מעביר על מידותיו.

לפרשת ה'תוכחה' - בפרשתו, דחששה תורה שמא אחר תוכחה כזו תפול רוחו של אדם בקרבו ויאמר אין לי שום ערך וחשיבות, לזה ניתנה מיד פרשת ערכין, להורות שאין לך אדם שאין לו ערך. ולעולם אל יאמר אינני שווה מאומה, כי אהבת הקב"ה לכל אחד מבני ישראל כאהבת האב לבנו יחידו (הובא באבני זכרון) ערך התחזקות, מ'לקט יושר' בחוקותי.

בדברים, באותן שפרשו חכמים ז"ל... עבר על לאו זה, אבל אין לוקין עליו לפי שאין בו מעשה. וכמה מלקויות מבלי רצועה של עגל ביד הארון המצווה על זה, יתברך ויתעלה".

ערכי עלי - אין לך אדם שאין לו 'ערך' וענין ההשתוקקות כשהוא מרגיש מרוחק איתא מהרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע למה נסמכה פרשת 'ערכין'

יז. באלה הימים עלינו להגביר חיילים בעניינים ש'בין אדם לחברו' ולתקן את הנאמר אצל תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה בזה, על כן עלינו להרבות באהבת רעים.

פעם שמע הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שבחצר קדשו פגעו באיזה יהודי, קרא הרה"ק לפוגע, ואמר לו אילו היה 'מנהג' שלא לפגוע ביהודי, היית נזהר יותר שלא לפגוע באחרים. כי במקומם נזהרו מאד בכל ה'מנהגים'...

בצחות לשון אמר לי רב חשוב בב"ב, שאולי לכן אמרו חז"ל 'שלא נהגו כבוד זה בזה', כלומר, שלא עשו את אלו העניינים ל'מנהג', לכן לא הקפידו על הדבר כל כך...

ידוע היה ביתו של כ"ק האדמו"ר רבי מנחם מנדל מאנדרער מקאסוב זצ"ל כבית 'הכנסת אורחים' בתכלית ההידור, ממש כל דכפין ייתי ויאכל. אך כל זה לא היה אלא לענין 'אכילה ושתיה', משא"כ בענין השינה לא אבה לתת לאנשים שאינם ממשפחתו ללון בביתו (מטעמי גדרי קדושה), פעם אחת הפציר בו אחד מה'ארחי פרחי' שיתן לו מיטה ללון את שינת הליל כי אין לו מקום ללון, אך רמ"מ עמד על המשמר ולא נתן לו לתת תנומה לעפעפיו בביתו... אחר הדברים האלה, שאלו אחד מבני הבית וכי אין חושש מע"כ שמא היה אורח זה אליהו הנביא זכור לטוב שבא לנסותכם 'מידת הכנסת אורחים' שלכם עד היכן היא מגעת (כידוע סיפורים רבים כגון דא)... ענה לו רמ"מ, אה, יישר כוחך, תנוח דעתך שהנחת את דעתי, כי עד עתה נקפני לבי, אולי אינני צודק בתשובתי ליהודי זה, ובאמת עלי ל'רחם' עליו באשר אין לו מקום לישן, אך אם היה זה אליהו הנביא, אדרכה, שמח לבי, כי הוא בוודאי יסתדר בטוב ובנעימים... עכ"פ, לדידן נלמד, עד כמה למסור את כל רוחנו ו'הלון' לך' שלנו להיטיב איש עם זולתו...

כלתם (כיון דכתיב 'לְבַלְתָּם' חסר וא"ו דרש 'לְבַלְתָּם' מלשון בלה) - זו ה'שכינה' הנמצאת עם בני ישראל אף בעמקי שאול, ולכן אוהבם הקב"ה, ולרוב אהבתו אותם נדמה לו המקום כמשכן ריח הטוב שבעולם. עכדה"ק.

ויזכור את דברי ה'תנא דבי אליהו' (רבה פכ"ב) 'אפילו הגדיל אדם מאה עבירות זו למעלה מזו ועשה תשובה הריני עמו ברחמים ואקבל את תשובתו, ואפילו עומד אדם ומחרף כלפי מעלה ויחזור ויעשה תשובה אתה הקב"ה מוחל לו על כולם. על כן, חזקו נא אימצו נא, הרי הקב"ה פושט ידו אליכם באהבה בכל עת ובכל שעה, יקבל כל איש על עצמו מכאן ולהבא לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש וייטב לו בזה ובבא"י.

ביאור וחיווק נפלא מצינו בזה"ק (ח"ג קטו): בפרשתן על הפסוק (כו מד) 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכולותם'. בדרך משל, למי שנשא אשה ומקום מדורה בשוק של בורסקי (ששורה שם ריח רע מאד), הרי לרוב אהבתה ילך הבעל לגור אצלה במקומה, אף שאילולי מושבה במקום זה לא היו רגליו דורכות מעולם שם, דמפני שהיא נמצאת שם דומה בעיניו השוק של בורסקי כשוק של בשמים, שכל ריחות הטובים שבעולם נמצאים שם. כיו"ב בין הקב"ה לבני ישראל - 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם' (הדומה לשוק של בורסקי), פירוש, שבני ישראל נמצאים בגלות 'בארץ אויביהם' מקום הקליפות והטומאה המאוסים כשוק של בורסקי, אעפ"כ לא מאסתים ולא געלתים, ומדוע, לבלתם - בגין

יח. האף אמנם שאין ביד כל אדם לעלות לראש הפיסגה ביום אחד, מ"מ יעשה ככל יכלתו וה' יגמור בעדו. כדאיתא במדרש (ויק"ר ג ה) מעשה באגריפס המלך שאיוותה נפשו להקריב ביום אחד אלף עולות קרבנות לה'. על כן ציווה הכהן הגדול שבאותו יום לא יקריבו בני אהרן הכהנים שאר קרבנות נדבה מלבד קרבנותיו של המלך, כך יספיק הזמן להקריב את כל האלף עולות. באמצע היום הגיע עני אחד אל הכהן וביקש מעמו שיקריב עבורו שני תורים, אך הכהן סירב מהטעם האמור. בכה העני ואמר לו, את פרנסתי אתה חותך, וסיפר, בכל יום אלוקי בעזרי ואני צד ארבעה תורים. שניים מהם מקריב הנני למזבח ושניים הנותרים לוקח אני לצורך פרנסתי. ועתה, אם לא תיקח מעמי את שני התורים למזבח, אתה חותך את פרנסתי ושמא למחר לא יחיש לי הבורא ארבעה תורים. לקח הכהן והקריב את שני התורים. באותו יום גילו מן השמים בחלום הלילה לאגריפס. הנה הקרבת היום אלף עולות לרצון לפני ה', אך שני התורים של העני הלזה שהקריבם בכל לבו עלו לרצון אף יותר מכל אלף העולות...

ומדוע, כי לבלותם - לשון תשוקה ובלות הנפש, שתשוקה זאת - שהאדם חפץ ומשתוקק לדבר ולהתפלל לפניו יתב"ש כראוי - זאת גופא רואה השי"ת וחשוב לפניו יתב"ש, ובפרט על זעקתם שזועקים אליו 'אבינו שבשמים בלתי נפשנו להתפלל אליך כדת, בכל לב ובכל נפש, אלא שאיננו יכולים, ותפילה פשוטה זו בכוחה לפעול גדולות ונצורות. וז"ל שם. לכן אין לשום אדם מישראל לייאש עצמו כלל וכלל, ולא יאמר ח"ו אני נפסק מקדושתו יתב"ש... וגם יכול לעשות לעצמו שיחה ותפילה מזה בעצמו - שיצעק ויתחנן לפניו ית' על שכל כך נתרחק מאתו יתב"ש, עד שאין יכול לדבר לפניו כראוי, ויבקש מאתו יתב"ש רחמים ותחנונים שיחמול עליו ויפתח פיו שיוכל לפרש שיחתו לפניו יתב"ש - שיחיה לו דיבור כראוי ויוכל להתפלל כדת כראוי וכנכון ובוודאי יעזרהו יתב"ש, עב"ל.

אין מעצור - ישליך עצמו לחדרי תורה ויתעלה למעלה למעלה - אף הפחות ביותר

כתב ה'אור החיים' הקדוש בפסוק 'אם בחקותי תלכו' (כפירושו העשירי)

הנה כתיב (בהר כה נב) 'כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם...' וברש"י, שטרי קודם. מכאן למד הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (עיי' ליקוטי הרי"ם פר' בהר), שלעולם אין היהודי נדחה, ולהיכן שרק יפול וירד בידו לעלות ולשוב אל אדונו הראשון זה הקב"ה, וכפי הכלל בהלכות הלואה שהשדה והקרקע תעבור לידי מי שגשתעבדו לו ראשונה, גם נפשות בני ישראל 'שעבודם' קודם לה' (בתנאי שיצעק אל ה' וישמע קולו, כי כל כוחו של השעבוד להיות ראשונה לאחרים, הוא בשטר הוא 'ראית ליה קלא').

ולא יפול לבו בקרבו בשעה שהוא מרגיש שהוא בשפל המדרגה, כי די לו לכורא בהשתוקקותו של האדם אליו, והקב"ה מחשיב במאד את עצם כיסופיו וגעגועיו, ומקבל באהבה את רצונותיו להתקרב אליו. וכך ביאר הרה"ק מראפשיץ זי"ע ('זרע קודש' וארא, ד"ה וידבר משה כו' הן בני') את הכתוב בפרשתן (בחקותי יכו מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם - בהיותם מרוחקים בתכלית הריחוק מכורא עולם, לא מאסתים ולא געלתים - אלא נשארתי באהבה עזה ועצומה אליהם,

ויזכור את דברי ה'פסיקתא' (פיסקא שובה ישראל פ"ט), וז"ל שובה ישראל עד ה' אלוקיך לבן מלך שהיה רחוק מאביו מהלך מאה יום, אמרו לו אוהביו, חזור אצל אביך, אמר להם איני יכול שלח אביו ואמר לו הלוך מה שאתה יכול לפי כחך ואני בא אצלך בשאר הדרך, כך אמר הקב"ה לישראל שובה אלי ואשובה אליכם, עכ"ל.

ורמזו כן צדיקים במקרא שכתוב (שמות טו כג) 'ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם', כי אין 'מים' אלא תורה (תענית ז), ורמזו יש בדבר לאותם שאין עוסקים בתורה ב'תירוץ' כי מי התורה 'מרים הם' עבורם, ולא מצאו כל טעם בלימוד התורה, ועל כך נאמר 'יורוהו ה' עץ' מלשון עצה, כך היא דרכה של תורה 'וישלך אל המים' שישליך עצמו לתוך התורה ויתחיל ללמוד אף בלא הרגשת טעם, ולבסוף מוכנס שיתקיים בו 'וימתקו המים' שיפתחו בפניו שערי עריבות התורה ומתיקותה^{טז}.

שאף אם האדם נמצא בשפל המצב רח"ל, יכול לבוא לידי 'תלכו' ממדרגה למדרגה אם יתייגע ויעמול בתורה. ובפרשת אמור (ויקרא כב יב) כותב כיוצא בזה, 'כי האדם יכול להשיג מה כפי התעצמותו בתורה אפילו יהיה במדרגה שאין למטה ממנה, אם יטריח, ישיג הדרגות עליונות כפי שיעור היגיעה'^{יז}.

ואף אם בתחילה אינו מרגיש 'טעם' ערב ומתוק בתורה, יתחיל ללמוד בהתמדה 'ומכאן ואילך יערב לו' וירגיש מתיקות טעם התורה, ויבין כי היא היא תכלית טובתו בעולם הזה ובבא^{יח}.

טז. מנהגו של ה'חידושי הרים' היה לומר ברכת 'אלוקי נשמה' אחר ברכת התורה ולא לפנייה, ונתן טעם למנהגו זה, כי בלא התורה למה לו נשמתו, ומהיכן חיות לנשמתו

(שש"ק ח"א יא).

כאשר חלה הרה"ק רש"ב מליובאוויטש זי"ע שלח בנו הרה"ק רבי יוסף יצחק זי"ע להזכירו לפני שלושה מגדולי הדור, הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל בעל ה'אור שמח', הגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל, והגאון רבי יוסף ראזין מרוגטשוב זצ"ל, והיה הדבר לפלא בעיני החסידים מדוע בחר דוקא בהם, משהבחין הריי"ץ בפליאתם ותמיהתם אמר להם 'מה אעשה, הקב"ה אוהב פה הלומד הרבה תורה...'. כ. מעשה באחד שחשקה נפשו לעלות לתורה בפרשת התוכחה, ומכיוון ששמע שיש החוששים מכך פנה אל הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א לשאול את פיו כדת מה לעשות, ענה לו הגר"ח שאין כדאי הדבר ואין בזה סימן טוב... ולחיצוק תשובתו סיפר לו הגר"ח מעשה שהיה בשנה שלפניה באחד מתלמידי כולל חזון איש שעלה לתורה לקרוא בפרשת התוכחה, ולא נגמר הדבר 'בכי טוב'... כי מיד בשבוע שלאחריו מתה דודתו העשירה של האברך שהייתה דרה בארה"ב, והניחה לו ירושה הגונה ובין יום נהפך מעני מרוד להיות מעשירי העיר... ו... לא עבר זמן ארוך והלה עזב את הכולל ויצא לעסקיו... הרי לך איזה חורבן נורא נגרם מאותה ה'עליה'.

כא. כתב הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע (ב'נהגות' שלו אות נב) וז"ל. בכל פעם

ולעולם יזכור כי 'יגעת ומצאת תאמין' ולא עוד אלא שאף אינו מבין וכ"ש - ולא יתן לשטן להוכיח לו שאינו יורד לסוף דעתם של התנאים בק"נ טעמים שממילא אינו מצליח והאמוראים בעומק הסוגיות. כי טעות בלימודו, כי אינו זוכר מה שהוא לומד, גמורה היא להתיימש במצב כזה ואף

יאמר באמצע הלימוד 'המאור שבה יחזירנו למוטב', ובכל פעם שהיצר מסיתו לסיים בענין ולקצר בלימוד מחמת עייפות או חסרון הבנתו או מחמת שיחת הילדים, יגער ביצר הרע, ויתגבר עליו מאד, וישבור טבעו וילמוד יותר מהרגלו, ובכח עד שייגע, ובזה משבר הקליפות והחיצונים, ומכפרין לו אפילו על כריתות ומיתות ב"ד ומיתה בידי שמים, כי הלימוד בתנ"ך ומשנה וגמרא ופוסקים שהוא בכח ובקול ובנעימת הקול בלי שום מחשבה זרה ובנענוע הגוף מטהר ומצחצח הנשמה ומחדד השכל ומשבר הקליפות והחיצונים מכל וכל.

כב. מילתא דשכיחא שיש הטוענים ומתאוננים, אילו היו בידי כשרונותיו של פלוני או התמדתו ושלל מעלותיו בודאי הייתי מצליח ומתעלה, מה אעשה שלא ברכו אותי מן השמים ב'ראש חזק' ובשכל טוב וכיו"ב, וכנגד 'טענה' זו אמרו בעלי המוסר בדרך משל לאחד אשר היה עוסק למלאכתו בשליחות יד, ותמיד היה מחזר ומחפש אחר 'מציאות'... פעם אחת נקלע למקום מסחר היהלומים, והחל תר אחר טרף לביתו, והנה הוא רואה בעשיר אחד המיסב עם ידידיו בשולחן אחד ומראה להם יהלום גדול נדיר ביופיו השווה הון תועפות, והרי 'עין רואה והלב חומד', מיד גמר בדעתו שיהלום זה יגיע לידו בכל דרך שהיא. לשם 'מטרה' זו הלך בסמוך לעשיר (מאחוריו) ו'באשר תלכי אלך'... משראה שהעשיר קונה כרטיס נסיעה להפליג באניה, הלך ושיחד את רב החובל שיקבע מקום מלונו בחדרו של העשיר. ויהי בחצי הלילה... כשראה ה'גנב' כי העשיר מתעמק ב'פרק הישן' בעומק לפנים מעומק, קם הגנב ממיטתו (שלא) ישן בה, והחל 'מפשפש במעשיו' ובודק בכל חפצי העשיר, באמתחותיו ובכליו ואף בבגדיו, אחת מהנה לא נעדרה, ולמרבת הפלא לא הצליח למצוא את מבוקשו, וככל שהרבה במאמצים העלה חרס בידו, בחרי אף שב למיטתו בידיים ריקניות.

למחרת היום פתח הגנב ושאל את 'שכנו' העשיר, בהקדמת ווידוי שרצה לגנוב ממנו את היהלום, והביע פליאתו העצומה, שהלא גנב מומחה הוא מזה ארבעים שנה 'וב"ה' ראה ברכה בעמלו ומעולם לא נכשל, כיצד עתה רחקה ממנו ההצלחה, וביקש בתחנונים שיגלה לו הרז היכן היה מוטמן היהלום. השיב לו העשיר, אף אני אשיב לך כגמולך... דע לך כי מני אותו רגע שהתקרבת לשולחן לראות את היהלום

איסור יש בדבר, דמלבד מה שהרוב דמיונות ושקרים, כבר אמר הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק ז"ע לפרש אמרם (מגילה ו): 'אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי - אל תאמין, שכונתם היא - אל תאמין לו שלא מצא כי בוודאי מצא ומצא. כלומר דרך לפי ראות עיני בשר נדמה לו שלא מצא ולא הצליח להבין ולזכור ולדעת מה שלמד, אבל האמת היא שבודאי שמצא הרבה מאד, כי עצם היגיעה ולימוד התורה חביבה עד מאד בעיני השי"ת, ואין התוצאה עיקר אלא העמל בדברי תורה, והרי את זה קיים בשלימות כשהתייגע ולמד, והעצה היעוצה להסיח דעתו ממה שנראה לו ש'לא מצא', אלא ישב

לא מצאת חן בעיני, ובשעה שבקשת להיות שכן עימי בחדר גברו חשדותיי והבנתי היטב את רצונך ומאווי ליבך, אי לזאת נטלתי את היהלום והטמנתי אותו בכיס בגדך, כי ידעתי שלא תחפשנו אלא ברשותי, ובכך היא 'בידיים טובות'... והנמשל שיש שנדמה להם שהאבן הטובה ברשות אחרים - שהם זכו לחכמה בינה ודעת, וכל אחד מהם מחשב 'חשבונות רבים' אילו היו בידי כשרונותיו של פלוני, מצבו של פלוני... והרבה כיו"ב... ואינם יודעים כי 'היהלום' נמצא ברשותם, ודווקא התנאים והכשרונות שלהם הם המפתח והדרך להצלחתם.

כתב הריטב"א (סוף פסחים, בפירושו על הגש"פ ד"ה ואתן ליצחק) לבאר מדוע נולדו יעקב ועשו כתאומים. כי רבים יענו ויאמרו - אין ביכולתי לעסוק בתורה ועבודה, כי מה אעשה שלא נולדתי לאב ואם צדיקים כפלוני הצדיק, או יאמרו מה אעשה ולא נולדתי בעת ששלט מזל טוב כזמן לידתו של פלוני, או במקום שנולד צדיק פלוני. לזה עשה הקב"ה שיהיו יעקב ועשו תאומים שנולדו לאותם אב ואם באותו המזל ובאותו המקום, ואעפ"כ זה פירש לרשעו וזה פירש לתומו וצדקותו. ללמדך, שלא הטבע גורם ולא המקום גורם כי אם רצונו ועבודתו של אדם הוא הקובע האם יהא כ'יעקב אבינו' או כעשו אחיו...

ואין הדבר תלוי אלא בי (ע"פ י"ד), וכמו שאמרו בדרך צחות שיש סם רפואה בדוק ומנוסה - וויטמין 'ב' (B), שאין הדבר תלוי אלא 'ב'י', שיש בו ההכרה השלימה שהכל תלוי ברצונו ובחפצו. אולם לעומת זאת יש המחליפים את הסממנים, ונוטלים 'וויטמין' 'ד' (D), אשר תולים האשמה באחר ואומרים 'ד'י' ביסט שולדיג...

ועל כך אמרו שיצא בת קול ואמרה שובו בנים שובכים חוץ מאחר (חגיגה טו.), כלומר, שכל אחד ניתן לדבר עימו בדברי התעוררות ותשובה ולהעירו בימים המרוממים והמסוגלים כדוגמת ימי השובבי"ם וכדומה, 'חוץ מאחר' - מאותו שתולה הכל באחרים שהם גרמו לו להגיע להיכן שהגיע ורק הם אשמים ולא הוא...

גדול בוחה של תפילת אבות על בנים. ומפורשים הדברים ב'תנא דבי אליהו' (פי"ח) 'מעשה בכהן אחד, שהיה ירא שמים בסתר וכל מעשיו הטובים שהיה עושה היה עושה בסתר, והיה לו עשרה בנים מאשה אחת, ששה זכרים וארבע נקבות, ובכל יום ויום היה מתפלל ומשתטח ומבקש רחמים, ומלחך בלשונו עפר, כדי שלא יבא אחד מהן לידי עבירה ולידי דבר מכוער. ואמרו, לא יצתה אותה שנה ולא שנית ולא שלישית עד שבא עזרא והעלה הקב"ה על ידו את ישראל מבבל, ואותו הכהן עמהם, ולא נכנס הכהן ההוא לעולמו עד שראה כהנים גדולים ופרחי כהונה מבניו ומבני בניו עד חמשים שנה, ואחר כך נכנס אותו הכהן לבית עולמו, עכ"ל. הבט וראה כמה זכה

במקומו ויעסוק בתורה, ובודאי יזכה שבסוף יראה ברכה גדולה בעמלו ודבריו יעשו פירות".

באתי לבקש ולחנן מלפניך - במעלת תפילת אבות על בנים

הנה ימים באים - יום ערב ראש חודש סיון, וכתב השל"ה הקדוש (מסכת חמיר נר מצוה קלב) 'לבי אומר שעת רצון לתפלה זו (תפילת השל"ה הנודעת) בערב ראש חודש סיון, הוא החודש שבו ניתנה התורה, ואז נקראים 'בנים' לה' אלקינו, וראוי לישב בתענית ביום ההוא הוא ואשתו, ויתעוררו בתשובה ויתקנו כל ענייני הבית איסור והיתר וטומאה וטהרה וכל העניינים, ויתנו צדקה לעניים הגונים... (ואף מי שקשה עליו התענית בדור זה, מ"מ יקיים שאר הדברים האמורים כאן, וירווח לו).

כג. בימי הגה"ק ה'חזון איש' זצ"ל היה עסקן גדול שרצה לפתוח ישיבה מיוחדת לאלו שאינם נמינים על 'בעלי הכשרונות' כדי שילמדו לפי כוחם ויכולתם, ובזה יקנו לכל הפחות את הידיעות הנצרכות להם להעמיד בית נאמן בישראל. כי סבר שרק בעלי הכשרונות מצליחים בתורה, וכשבא לשאול ולהתייעץ עם החזו"א דחה הצעתו תיכף ומיד, באמרו, שבין רגע יכול האדם לזכות שיפתח ה' לבו בתלמוד תורה, והוסיף וסיפר לו עדות שראה במו עיניו, שבצעירותו הכיר אחד שהתייגע מאד בתורה, אך לא היה בעל כשרון, ונתן לו דוגמא כמה היו כשרונותיו חלשים, שפעם שאל אותו לביאור בדברי רש"י (בראשית יד, י; ועוד טובא) "כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה", והתפלא שהרי לא נכתב למ"ד בתחילתה, ורק אחר זמן רב הצליח לקלוט, שאכן אין הכוונה שיש אות למ"ד בתחילתה, אלא שצריכה אות למ"ד בתחילה, ואעפ"כ גדל לתלמיד חכם עצום, ונהיה לאחד מגדולי הדור (מעשה איש חלק ב' פרק העמוד לט).

אותו הכהן על ידי ששפך תפילות בעושר על צאצאיו.

כד. העיד הגה"ק ה'חתם סופר' ז"ע על עצמו בשמחת נישואי אחד מצאצאיו בזה הלשון האמינו לי, שמדי יום ויום הנני שופך דמעות שה' יזכני, שבניי יעלו מעלה מעלה בקודש יותר ממני, ויקויים בהם (דברים ל, ה) 'והיטבך והרבך מאבותיך' (הובא ב'תפילה למשה' עמו' טו).

הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע היה אומר שאינו מבין היאך אפשר לאב הרוצה שיגדלו בניו בדרך התורה להשאר בעיניים יבשות בשמו"ע. ואביו הרה"ק המהרי"ד מבעלזא העיד שאינו מחסיר אפילו 'שמונ"ע' אחת מלבקש ולהתפלל על בנו רבי אהרן - שכבר אז היה מפורסם כגדול וקדוש, ומה נענה אנו.

עוד אמר המהרי"ד שכ"כ גבוהה ונעלית היא התפילה להצלחת הצאצאים בתורה ויראה עד שלא תיקנוה אנשי כנסת הגדולה בתפילת שמו"ע בפירוש, כי אם ברמיזה (שלא ייטפלו לה ה'חיצוניים') בברכת מודים, בתיבות 'לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך', שהוא כאומר ומבקש רבש"ע הב לי בנים שאודה לך תמיד עליהם...

מובא ב'מעשה איש' (ח"ה עמו קטו) שה'חזון איש' אמר פעם להגאון ר"י גאלינסקי על בן קיבוץ שחזר בתשובה - כי בזמן שאביו (של הבחור) החמיץ וירד מדרך הישר בכה אביו (של האב) בדמעות. וכלל הוא כי דמעות אינן הולכות לאיבוד (והשפיעו לכה"פ על נכדו).

שח הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל שכידוע עמד בראשות ישיבה רבות בשנים, כי תחת ידיו עברו דורות של תלמידים - אב בן ונכד, וגם משפחות שלמות של כמה וכמה אחים, וברבות השנים ראה כי פעמים ויש משפחה שלימה של אחים שכולם מוצלחים ביותר זולתי אחד שנראה כ'חלש' יותר מכולם אם בלימודים או בשאר ענינים, וברבות השנים הבחין בדבר פלא - כי דייקא זה ה'חלש' יצא עפ"י רוב מוצלח יותר משאר אחיו ה'מוצלחים' וה'עילויים' בתורה (או בכל דבר אחר שפנה לעסוק בו). וביאור הדבר, בע"כ תאמר, שהוא בזכות הדמעות והתפילות ששפכו אביו ואמו, כי בדרך כלל על בן 'יוצא דופן' כזה מתפללים ושופכים דמעות יותר מעל שאר הבנים המצליחים.

מעשה שהיה כשישב הגאון רבי משה שטרנבוך ראב"ד ה'עדה החרדית' בירושלים שליט"א בשיעורו של הגאון גאב"ד טשעבין צוק"ל, והקשה הטשעבינער רב קושיא עצומה על הסוגיא הנלמדת, והגר"מ ענה מיד תשובה כהלכה ברוב חריפות ופלפל ויישב דבר דבור על אופניו. אמר לו הטשעבינער תשובה זו איננה שלך... ולפליאת שומעי לקחו הסביר, כי תשובה זו איננה שלו אלא של אמו שבכתה בדמעות שליש להצלחת צאצאיה בתורה.

כשערכו האחים הקדושים הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע והרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע את 'גלותם', פגשו באחד הכפרים את הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע שהיה אז ילד רך וצעיר לימים, ובקדושתם הרגישו עליו שנשמתו זכה ואור גדול שורה עליו, על כן שאלוהו למקום מגוריו, וכאשר הראה להם מיהרו לביתו, ומצאו שבעל הבית - אבי הילד שוהה בעבודת השדה עדי ערב, מכיוון שכן שאלו את אם הילד 'מה מעשי האב' שזכה לבן עם נשמה גדולה כזו. אך היא ענתה ואמרה, שאיש פשוט הוא, מתפלל שלש פעמים ביום וקובע עתים לתורה ותו לא מידי. רק אחרי שדחקו בה האחים הקדושים ושאלו שוב ושוב אולי בכל זאת יש לו איזו הנהגה נסתרת חשובה, ענתה האשה שבכל שב"ק באמרו בסדר 'זמירות השבת' -וזכנו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות (בפיוט 'ברוך ה' יום יום') יורדים מעיניו פלגי דמעות, והוא בוכה במשך שעה ארוכה עד אשר נופל ומתעלף חלשות, וצריך להעירו ולהקיצו מעלפונו, וכך הם מעשיו מידי שבת בשבתו. כששמעו כן האחים הקדושים ענו תיכף ואמרו 'אכן נודע הדבר', שבשכר זה זכה להוליד בן מופלג כזה שקלסתר פניו מעידים שזכה לנשמה גבוהה ונשגבה מאד מתחת כסא הכבוד.

מעשה בבחור מבני חו"ל שלמד בישיבת 'שפת אמת' בירושלים עיה"ק, והיה הבחור בעל כשרון נפלא ומתמיד עצום, ונתחבב מאד אצל 'ראש הישיבה' דאז ה"ה הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, והיה ראש הישיבה משתעשע עמו הרבה בדברי תורה. פעם הגיע אבי הבחור מחו"ל ובביקורו בישיבה נכנס אל ראש הישיבה לשאלו אודות בנו ומצבו בלימודים, ויענהו ראש הישיבה בקצרה ובפשטות 'ב"ה הכל בסדר...' כדרך שעונים לאב השואל על בנו שהוא מן הבינונים בישיבה... משיצא האב מחדרו של ראש הישיבה שמע מכל רבני ותלמידי הישיבה - אה, אתה אביו של פלוני, הרי ראש הישיבה אינו פוסק מלהשתעשע עמו בדברי תורה, בעיון ובבקיאות וכו' וכו'... מששמע האב כי כן, גברה פליאתו, מדוע ענה לו ראש הישיבה כל כך בקרירות ו'סתמא' על בנו. שב האב להתדפק על חדרו של רה"י ושאלו מדוע הסתיר ממנו מע"כ על מצב בני כי כל כך טוב היא... ויענהו ראש הישיבה ה'פני מנחם' בסיפור מעשה שהיה.

לפני מלחמת העולם השנייה ריחפה על בחורי ישראל גזירת גיוס לצבאות פולין, כאשר נקרא אחי (מאם, נישאה בזיו"ש ל'אמרי אמת', והיה לה בן יחיד מזיווג ראשון שגדל על ברכיו) הר"ר לייבל טימקין הי"ד להתייצב לצבא, נכנסה אמי הרבנית אל אבי הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע שיברך אותו שיפטר מהצבא, אך אבי הישיבה בקיצור 'השי"ת יעזור'. מכיוון שכן הייתה אמי יושבת ובוכה על מצבו של אחי - מה יעלה בגורלו ומה יהא בסופו הן ברוחניות הן בגשמיות, כי היה נראה שיהא עליו להתגייס ולשרת בצבא, ובפרט אחר שהרבי לא הבטיח לה ישועה.

באר הפרשה - ביהר - בהקותי

משראתה זקנתי אם אמי (אשת חבר של הרה"ק הרי"מ בידרמן זצ"ל) את צערה של אמי מיהרה ונכנסה אל אבי - חתנה ה'אמרי אמת' (אשר היה גם אחיה) והזכירה את צער אמי - בתה הרבנית החוששת מה יעלה בגורל בנה, נענה הרבי ואמר לה בניחותא ובהבטחה, אין כלל מקום לדאגה כי בוודאי לא יקוהו לצבא. אחר זמן כשנודע לאמי שאבי הבטיח לאחותו (אמה) מפורשות שלא ילקח הבן לצבא, שטחה את פליאתה בפני אבי מדוע לא הודיע לה כן מתחילה והיה חוסך ממנה הרבה צער ועגמת נפש, השיב לה אבי ה'אמרי אמת' א מאמע דארף וויינען... (אמא צריכה לשפוך דמעות על בניה).

בזה ביאר הרה"ק ה'פני מנחם' לאבי הבחור, שלכן לא רצה לשבח את הבחור באזני האב, כדי שימשיך לבכות ולהתפלל שיזכה בנו לחשק ואהבת התורה, ויתעלה מעלה מעלה בדרך התורה והיראה.

בעז"ה יופיע בקרוב!

ספירת העומר

ל"ג בעומר

שבועות

נערך ונלקט

מתוך תוכן

דברי שיחותיו של

מוריגו הגה"צ

רבי אברהם אלימלך

בידרמן שליט"א

